

Informasjon om Vergemålsreformen

PsyKIT, 24. september 2013

*Lars Gustavsen
fagsjef - vergemål
Fylkesmannen i Vestfold*

Disposisjon

- Litt om tidligere system
 - Tidligere lovgivning og kommunale overformynderi
- Vergemålsreformens bakgrunn og formål
- Organisatoriske endringer
- Relevante materielle endringer
 - Avgrenser mot vergemål for barn

Litt om tidligere system

- Tidligere lovgivning
 - Vergemålsloven av 1927
 - Umyndiggjørelsesloven av 1898
 - kun fullstendig umyndiggjøring som alternativ
 - loven er utdatert og det er svært få som har blitt umyndiggjort i senere tid

Litt om tidligere system

- Kommunale overformynderi?
 - Ett overformynderi i hver kommune
 - Bestod av to valgte overformyndere
 - større overformynderier hadde gjerne i tillegg en fast formann – jurist
 - Overformynderiet oppnevnte hjelpeverger og forvaltet midler for umyndige og personer med hjelpeverger
 - Oppnevninger ble foretatt av overformynderiet og tingretten sammen
 - overformynderier med fast formann foretok oppnevningene uten tingretten

Litt om tidligere system

- Fylkesmannen var klageinstans og tilsynsmyndighet ovenfor de kommunale overformynderiene

Reformens bakgrunn og formål

- Gammelt lovverk med behov for modernisering
- Økt rettssikkerhet
- Økt rettslikhet
- Økt kvalitet i vergemålsforvaltningen samt ved utøvelsen av vergeoppdraget
- Fornyelse av regelverket om umyndiggjøring
- Tilpasning til internasjonale konvensjoner (FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne)

Litt om ny vergemålslov

- Trådte i kraft 01. juli 2013
- Erstatte umyndiggjørelsesloven (1898) og vergemålsloven (1927)
- Omfatter materielle endringer for selve vergemålet og forvaltning av midler
- Gjennomfører Norges forpliktelser til FN- konvensjonen – mennesker med nedsatt funksjonsevne

Ny organisering

- Fylkesmannen overtok overformynderienes oppgaver 01. juli 2013 og er nå ny vergemålsmyndighet for hele fylket
 - dagens overformynderier ute i kommunene ble lagt ned fra samme dato
 - alle må forholde seg til Fylkesmannen i forhold til spørsmål om vergemål
 - Fylkesmannen oppnevner nye og følger opp eksisterende verger
- Statens sivilrettsforvaltning (SRF) overtar Fylkesmannens oppgaver og er ny klage- og tilsynsmyndighet
 - allerede etablert en egen avdeling for sentrale vergemålsoppgaver på Hamar

Nye begreper

- Hjelpeverger og verger → verger
- Setteverger → midlertidige verger
- Overformynderiet → vergemålsmyndigheten

Utgangspunktet for vergemålene

- Alle eksisterende vergemål videreføres automatisk
 - må foretas en gjennomgang av alle vergemålene for å se om mandatet til vergene er tilpasset ny lovgivning
- Verger som har krav på godtgjøring må imidlertid søke om dette
 - godtgjøring gis i utgangspunktet etter standardiserte satser - **nytt**
 - pårørende verger vil ikke ha krav på godtgjøring
 - eventuell godtgjøring betales i utgangspunktet av PMV selv
- Alle verger har krav på en årlig fastsatt utgiftsdekning - **nytt**
- Vergeoppdraget er frivillig – lovfestet - **nytt**

Utgangspunktet for vergemålene Barn

- Fortsatt verger for sine barn i kraft av foreldreansvar
 - ingen endringer i forhold til myndighetsalder – 18 år
 - grensen for midler som skal inndras til forvaltning er imidlertid endret fra kr. 75000 til 2 G.
 - utgangspunktet er fortsatt at barn ikke har rettslig handleevne, men det er gitt klare unntak i loven samt lovfestet plikt til å bli hørt i viktige spørsmål

Utgangspunktet for vergemål Voksne

- Vergemål for voksne er i utgangspunktet fortsatt frivillig
 - Fylkesmannen oppnevner
 - forutsetter samtykke fra personen selv
 - den rettslige handleevnen er fullt ut i behold
 - mandatet kan gjelde økonomiske og/eller personlige forhold
 - mandatet skal skreddersys behovet – minste inngreps prinsipp
 - medbestemmelse og autonomi står sterkt i den nye reformen
- Den rettslige handleevnen kan fratras helt eller delvis
 - erstatter dagens regler om umyndiggjøring
 - kan gjelde økonomiske og personlige forhold
 - besluttes av tingretten ved dom

Vilkår for oppnevning

Full rettslig handleevne

- Samtykke fra personen selv
 - gjelder også i forhold til omfang og mandat samt hvem som skal være verge
 - må vurdere samtykkekompetanse
- Må foreligge en sinnslidelse
 - demens, psykisk utviklingshemming, rusmiddelmisbruk, alvorlig spilleavhengighet eller alvorlig svekket helbred
- Må være et konkret vergebehov

Innhold og mandat

Full rettslig handleevne

- Vergemålet kan omfatte økonomiske og personlige forhold
- Et vedtak om vergemål skal uttrykkelig ta stilling til omfanget av vergemålet – mandatet
 - vergemålet skal skreddersys – minste inngreps prinsipp
- Vergen kan utføre rettslige handlinger på vegne av PMV innenfor mandatet
- PMV kan selv foreta rettslige handlinger og råde over sine midler
- PMV kan tilbakekalle en disposisjon foretatt av vergen
 - forutsetter at tredjeperson ikke har ervervet rett og ikke vil tilbakekalle
- Vergen kan aldri handle i strid med PMVs vilje
 - vergen kan heller ikke samtykke til tvang, stemme ved valg eller utføre andre handlinger av særlig personlig karakter

Hel eller delvis fratakelse av rettslig handleevne

- Samme krav til sinnslidelser som for ordinære vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne
- Forutsetter ikke samtykke
- Kan fratas i økonomiske og personlige forhold
 - skreddersys etter behov – minste inngreps prinsipp
- Vilkår i økonomiske forhold
 - utsetter sin formue eller andre interesser for fare for å bli vesentlig forringet eller at PMV blir utnyttet utilbørlig
- Vilkår i personlig forhold
 - betydelig fare for at PMV vil handle på en måte som i vesentlig grad kan være egnet til å skade vedkommendes interesser
- Resthandlingsevnen – kan oppnevnes frivillig vergemål ved behov

Hvem kan begjære oppnevning

- Hvem kan begjære oppnevning av verger
 - personen selv
 - ektefelle/samboer
 - foreldre, nærmeste livsarving eller søsken
 - ens verge dersom man allerede har verge og vergemålet ønskes endret
 - behandlende lege/tilsynslege
- Lovfestes meldeplikt for institusjoner mv. i forhold til behov for verge
 - Meldeplikten gjelder for
 - institusjon der personen bor
 - ansvarlig for kommunens sosialtjeneste samt helse- og omsorgstjeneste utenfor institusjon

Nærmere om meldeplikten

- Melding skal sendes Fylkesmannen der meldepliktige etter loven ser at personen kan ha et behov for verge
- Melding om behov skal begrunnes
 - begrunnelsen **skal** inneholde
 - beskrivelse av tilstanden til personen som antas å ha et vergebehov
 - en vurdering av på hvilke områder det antas at personen har behov for bistand fra verge
 - en vurdering av hvorvidt det er behov for fratakelse av rettslig handleevne
 - begrunnelsen skal dessuten **om mulig** inneholde forslag til én eller flere personer som anses å være egnet som verge
- Meldeplikten gjelder tilsvarende ved behov for endring av eksisterende vergemål

Sykehusets forhold til verge og mandat

- Viktig at sykehuset setter seg inn i mandatet til vergen
 - vergen kan kun handle på vegne av PUV innenfor mandatet
- Hvis dere ser at PMV har behov for bistand som ligger utenfor mandatet til vergen må dere melde fra til Fylkesmannen om dette
 - vergen har tilsvarende meldeplikt
- Eventuelle endringer i mandatet krever nytt enkeltvedtak
- Viktig å huske på taushetsplikten!
 - det er taushetsplikt for opplysninger om PMV som ligger utenfor mandatet til vergen.

Legeerklæring

- Det er et krav i loven at vilkåret om sykdom eller alvorlig svekket helbred må dokumenteres gjennom en legeerklæring
 - Viktig at legen redegjør for sykdomsbildet (ikke bare diagnosen) og om det er et konkret behov for verge
 - Mange legeerklæringer er knappe og lite konkrete i forhold til den vurdering som Fylkesmannen skal foreta
 - Dog er legeerklæringene fra sykehusspesialistene jevnt over bedre og mer utfyllende, både i forhold til sykdomsbildet og konkret behov for vergemål

Samtykkekompetanse

- Legen må ta stilling til om personen har samtykkekompetanse
- Fylkesmannen tar endelig stilling til spørsmålet og legens uttalelse vil her være sentral
- Spørsmålet er ofte komplisert, spesielt sett i forhold til lovens hovedformål om frivillighet og medbestemmelsesrett
- Kan være bortfalt helt som følge av langtkommen demens eller annet
- Loven legger opp til en høy terskel i forhold til manglende samtykkekompetanse – «åpenbart»

Mer om samtykkekompetanse

- Aktuelle spørsmål å stille i forhold til samtykkekompetanse
 - Forstår han/hun den nødvendige informasjonen?
 - Anerkjenner han/hun aktualiteten av informasjonen sett i forhold til egen situasjon? Har personen forståelse for hva beslutningen innebærer? Relaterer han/hun handlingsalternativene til seg selv?
 - Resonnerer og avveier han/hun alternativene på bakgrunn av informasjonen?
 - Kan han/hun uttrykke et valg?
- Det er neppe et krav om at man foretar objektive og rasjonelle valg

Sentrale materielle regler

Legalfullmakt

- Legalfullmakt er et alternativ til vergemål - minste-inngrepsprinsippet
 - Hvem?
 - Nærstående – ektefelle/samboer, barn, barnebarn, foreldre
 - Hva?
 - Den nærstående kan utføre praktiske og dagligdagse økonomiske gjøremål, for personen, som gjelder personens bolig og daglige underhold, og betaling av skatter og avgifter og forpliktelser som følger av gyldige låneavtaler
 - Gjelder også nødvendige oppsigelser av betalingsoppdrag som ikke lenger er aktuelle
 - Legalfullmakten lovfester retten for nærstående uten at man har fullmakt eller er oppnevnt som verge
 - Forutsetter at personen selv åpenbart mangler evne til å ivareta sine interesser

Sentrale materielle regler

Fremtidsfullmakt

- Fremtidsfullmakt er et alternativ til vergemål, for den som ønsker å ordne sine forhold selv for en fremtid der man selv ikke er i stand til å treffe egne beslutninger
 - Kan opprettes av en myndig person over 18 år
 - Fullmektigen må ha fylt 18 år og oppdraget er personlig
 - Formkrav tilsvarende testament
 - Kan omfatte personlige og økonomiske forhold
 - spesielle personlige forhold er unntatt, f. eks. stemmegivning ved valg, samtykke til tvang, opprette tilbakekalle testament, inngå ekteskap etc.

Informasjon

- Vergemålsportalen: www.vergemal.no
- Fylkesmannens hjemmeside:
www.fylkesmannen.no/Vestfold/Vergemål
- Vergemålstelefonen i Vestfold – 409 10999